

Poging tot herintroductie Steenarend in Tsjechië via populatie in Slowakije

Hero Moorlag

Werkgroep Natuur en Milieu van Stichting Stedenband Hoogeveen-Martin bezocht in augustus 2009 haar project Bescherming Steenarend Grote Fatra. Nationaal Park Grote Fatra beslaat 80.000 hectare berggebied en de vallei van de rivier de Turiec. Er leven twaalf tot vijftien paar Steenarenden. De totale populatie in Slowakije bedraagt c. 120 paren. Door stroperij en intensief toerisme verdween de Steenarend vrijwel geheel uit Tsjechië. Diverse Tsjechische organisaties zetten zich in voor behoud en uitbreiding van de steenarendpopulatie. Metod Macek, een van de boswachters van Nationaal Park Grote Fatra, is daarin een schakel. In zijn roofvogelstation annex revalidatiecentrum in het dorp Zázrivá brengt hij uitgehorste jonge Steenarenden groot die anders door kaïnisme om het leven zouden zijn gekomen.

Het spreekt voor zich dat het ondoenlijk is uit alle rotsnesten in de Grote Fatra het tweede arendsjong uit te horsten. Gemiddeld brengt Metod twee jongen per jaar in zijn centrum groot. Hij haalt ze uit nesten die redelijk gemakkelijk met klimtouwen zijn te bereiken. Daarmee is hij in 2007 begonnen. Toen had hij een volwaardig roofvogelstation in de heuvels achter zijn huis in Zázrivá uit de grond gestampt. Tijdens ons bezoek in augustus revalideerde hij in vier kooien van 20x10x4 meter twee Steenarenden, twee Sakervalken, drie Torenvalken, twee Bosuilen, een Raaf en een Notenkraker. In een aparte ruimte voert hij een jonge Steenarend in een kunstnest. Hij gebruikt daartoe een nagemaakte kop van een Steenarend met beweegbare snavel. Het vliegvlugge jong krijgt een zender aangemeten en wordt in een geschikte biotoop in Tsjechië uitgezet. Enkele keren per week volgt een Tsjech in een eenpersoons vliegtuigje de Steenarend. Ook vanaf Martinské Hole in de Kleine Fatra bij de stad Martin worden uitgezette Steenarenden via de satelliet gevolgd. Slowaakse en Tsjechische onderzoekers constateerden na een jaar paarvorming, maar zagen ook dat twee Steenarenden naar Slowakije waren teruggevlogen en daar een partner hadden gevonden. Volgens Metod werken de zenders vier tot vijf jaar. Opmerkelijk noemt hij een broedgeval in Oost-Slowakije. Een steenarendpaar bracht hier twee jongen groot. Van kaïnisme was geen sprake. Metod: 'Als het vrouwtje de hele dag op het nest blijft en alleen het mannetje sleept voedsel aan, dan is het oudste jong veel minder agressief. Maar kaïnisme blijft een gecompliceerde zaak. Het heeft onder andere te maken met voedselaanbod.'

Slecht broedjaar

Het aantal jongen dat wordt grootgebracht, verschilt per jaar sterk. Dat hangt samen met het voedselaanbod, het weer en allerlei ziekten. Het jaar 2009 blijkt een van de slechtste broedjaren te zijn. Metod Macek: 'In maart en april hebben we stormen gehad, veel sneeuw en vorst. Ik vond koude eieren in de nesten en dode jongen. Alle paren Steenarenden waren in de Grote Fatra aanwezig. Ze herstelden de nesten,

paarden, legden eieren, maar brachten geen jongen groot. De vrouwtjes voedden de jongen nauwelijks. Bewaking was dit jaar dan ook niet nodig.' Metod vermoedt dat er ook sprake was van ziekte, wellicht difterie, die de jongen verzwakte. Hij heeft nog pogingen gedaan jongen te redden met antibioticum en voedsel om te zien of dat zin heeft. Deze jongen kregen meteen een zender aangemeten. Het resultaat was zeer matig. Beter is de natuur haar gang te laten gaan. In de zorg voor roofvogels, in Slowakije in het bijzonder Steenarenden, kan je ook te ver gaan. Metod was het daarmee eens. Door de slechte omstandigheden vlogen in heel Slowakije minder dan twintig jongen uit. Vandaar dat Metod het uithorsten van het tweede jong noodgedwongen achterwege liet. Voor zijn revalidatie-activiteit boden we hem het geld aan dat een WRN-lid aan ons had overgemaakt. Tevens gaven we hem de Takkelingen van 2008 en 2009. Het roofvogelstation van Metod is dagelijks te bezoeken. Adres: Dolina 61 bij Zázrivá. Het dorp ligt in het Oravagebied ten noordoosten van de stad Martin.

Metod Macek voor een van de informatiepanelen bij zijn Roofvogelstation in Zázrivá in Slowakije. (Hero Moorlag).

Oma Steenarend

In een van de bijgebouwen van het roofvogelstation is een informatiecentrum ingericht met tientallen folders, posters en een videopresentatie. De film laat een vrouwtje Steenarend van dertig jaar zien, door Metod Babka (oma) genoemd. De oude geringde vogel kwam met een niet ernstige vleugelbreuk in het centrum binnen en werd gerevalideerd. Een Steenarend heeft een 'gouden' kop van gele veren, vandaar de Engelse naam Golden Eagle. Maar de kop van Babka is bijna wit van ouderdom. Ze is een forse arend die na revalidatie - en voorzien van een zender - werd losgelaten in

het gebied waar ze gewond was gevonden. Vrijwel onmiddellijk zocht ze haar partner weer op. Begin 2009 herstelde het paar het nest, maar ook in dit geval vlogen geen jongen uit. Volgens Metod is er in Slowakije ruimte voor 200 paren Steenarenden vanwege de uitstekende biotoop. Maar, zegt hij, het toenemend toerisme en de aanleg van nieuwe wegen in berggebieden zijn struikelblokken, met name in Zuid-Slowakije. Dat speelt in Nationaal Park Grote Fatra (nog) niet, hoewel de eerste tekenen er zijn. Sinds april 2004 is Slowakije lid van de EU. Begin 2009 is de euro ingevoerd. Met Europees geld worden tal van projecten uitgevoerd. Projectontwikkelaars staan te dringen. Vergeleken met de Europese bedragen is de jaarlijkse donatie van de Werkgroep Natuur en Milieu voor de bewaking van steenarendnesten kruimelwerk. De werkgroep (en ook de Stedenband Hoogeveen-Martin als geheel) beraadt zich daarom over de toekomst.

Te heet voor roofvogels

Tijdens ons bezoek was het op veel plaatsen in Slowakije meer dan 30 graden. In Martin liep de temperatuur op tot 35 graden. In het Turiecdal, jachtgebied van Steen- en Schreeuwarend, was dagenlang geen vogel te zien, zelfs geen Grauwe Klauwier. De prooidieren bleven door de hitte in de dekking. Reeën, edelherten en wilde zwijnen kwamen pas laat in de nacht tevoorschijn en vluchtten vroeg in de ochtend voor de hitte. Pas na de langdurige regen van zondagochtend 23 augustus kwamen de roofvogels tevoorschijn. Bij Necpaly zagen we een steenarendpaar zwevend in de lucht. Heel mooi was het verschil in grootte tussen vrouwtje en mannetje te zien. Beide vogels begonnen aan een jachtvlucht en verdwenen in het immense dal. Er jaagden ook twee Torenvalken, twee Schreeuwarenden, een Buizerd en een Slechtvalk. De trek van Notenkrakers kwam opgang. Ze komen vanuit de Kleine Fatra, vliegen het kilometersbrede Turiecdal over en verdwijnen in de bossen van de Grote Fatra. Enkele gewone Tortels jakkerden vanuit het dal naar de bergen. Op die momenten gaan vijftien jaar inzet voor de bescherming van grote roofvogels in de Fatra door je heen en de (on)mogelijkheden van bescherming binnen de EU.

Na het op heterdaad betrappen van Tsjechische stropers nam de diefstal van jonge arenden en eieren af. Slowakije en Tsjechië hebben goede afspraken gemaakt over de veroordeling van stropers. Het wordt deze lieden ook moeilijk gemaakt door in stroperijgevoelige nesten de jongen te voorzien van een chip. Binnen de EU zijn hopelijk voldoende instanties die zorgen voor behoud en verbetering van de natuurwaarden in de lidstaten. Slowakije is een van de laatste landen met een gezonde populatie Steenarenden, Schreeuwarenden, Slechtvalken en Oehoes. Dat heeft alles te maken met gezonde voedselketens in oorspronkelijke (berg)biotopen. Wat dat betreft neemt Slowakije een unieke positie in. In Europees verband kan worden gezorgd voor het voortbestaan van biotopen en roofvogelpopulaties. Het Wereld Natuur Fonds heeft al enkele projecten in Oosteuropese landen. Het werk van de Werkgroep Natuur en Milieu van Stichting Stedenband Hoogeveen-Martin zal op de duur overbodig worden.

Adres: De Aak 108, 7908 EK Hoogeveen.